

Het failliet van het Nederlandse onderwijssysteem - door mw. mr. F.M. Terpstra, onderwijsjurist en partner bij Terpstra Legal

“En dan het nieuws van vandaag: Het Nederlandse onderwijssysteem is failliet. Er moet een curator worden aangesteld, en misschien is er een doorstart mogelijk, maar zo verder gaan kan niet meer. De kosten waren al tijden hoger dan de baten, en de schulden konden al lang niet meer worden ingelost.”

Ja, je leest het goed. Het systeem is failliet.

Wat mij is opgevallen de laatste jaren is dat het Nederlandse onderwijssysteem probeert om van jonge, unieke individuen, elk met hun eigen talenten, smakeloze eenheidsworst te maken. In plaats van te streven naar maximale ontplooiing van eenieder, lijkt het systeem, dat onder andere bestaat uit jaarklassen, een vast curriculum, vele citotoetsen, overhoringen, tentamens en examens een doel op zich en bijna heilig te zijn geworden. Terwijl als we ons ook maar even zouden bezinnen over de vraag waar het onderwijs eigenlijk om zou gaan, we bij deze begrippen nooit uit zouden komen.

Waar dient onderwijs dan toe? Als je het mij vraagt gaat het om ontwikkeling, Van Dale spreekt over: “(geregelde) overdracht van kennis of vaardigheden”.

De illusie van beheersbaarheid van de ontwikkeling

In de drang controle uit te oefenen op de organisatie van het onderwijs, zijn we volledig doorgeslagen. Al vanaf groep 1 moeten er citotoetsen worden gemaakt, en moeten vaders en moeders met hun kinderen thuis huiswerk maken. De gedachte zal wel zijn, dat je door de vele toetsen, de ontwikkeling nauwlettend in de gaten kunt houden en zo het beste eindresultaat kunt halen.

Maar wat is eigenlijk het beste eindresultaat? De basisschool afronden met een vwo-advies en bijbehorende cito-score wat mij betreft niet. Net zo min als het is dat je klakkeloos opvolgt wat een ander zegt. Het beste eindresultaat heeft veel meer te maken met jouw ontwikkeling als individu. Of jouw talenten gezien worden, en tot ontplooiing kunnen worden gebracht zodat je hier de rest van je leven gebruik van kunt maken. Dat je leert dat je bent zoals je bent, en dat dat goed genoeg is. Dat je kritische vragen durft te stellen. Dat je leert wat authenticiteit betekent, en dat je niet iets hoeft te doen omdat een ander dat van jou wil. Dat iedereen anders is, en dat dat prima is. En ook, dat je niet overal goed in hoeft te zijn.

De illusie van persoonsvorming

Naast het idee dat de volledige ontwikkeling beheersbaar kan worden gemaakt door vele toetsen is er ook nog de gedachte dat onderwijzers kinderen en jongeren kunnen vormen. Er is hier zelfs een woord voor “persoonsvorming”. Uiteraard kunnen volwassenen, in welke hoedanigheid dan ook, kinderen en jongeren helpen in hun ontwikkeling. Echter, hier zijn er enkele perverse prikkels te identificeren, die de persoonsvorming en nare bijmaak geven.

Zo wordt afwijken van de norm over het algemeen gezien als slecht en is aanpassing het toverwoord voor het succesvol doorlopen van een schoolloopbaan. Zo leren sommige jonge kinderen al vroeg dat zij zich eerst moeten aanpassen om geaccepteerd te worden, en negeren zij wie zij in wezen zijn.

Kritische denkers, die vele vragen stellen, en alleen het wenselijke antwoord geven, worden al vroeg in hun schoolloopbaan monddood gemaakt, of verbannen naar de krochten van ons onderwijssysteem, zodat de grote middenmoot niet teveel last van hen heeft. Zij, die snelle verbanden legden, kregen vooral te horen, dat het “nu niet ging” over dat wat hen bezighield, of dat zij afdwaalden. Zelf bracht ik zo’n 3 jaar van mijn basisschoolperiode door op de gang. En nee, dat was niet omdat ik straf had.

Waarom zijn we failliet?

Het ergste aan het huidige systeem, is dat het eigenlijk voor niemand passend is. Leerlingen die moeilijker leren kunnen zich niet aanpassen aan het tempo en de wijze waarop zij onderwezen worden, en leerlingen die makkelijker leren dan het gemiddelde evenmin. De leerlingen in het midden van het intelligentiespectrum hebben het minste last van de starheid van het stelsel, al worden ook zij vermaakt tot smakeloze eenheidsworst.

Het huidige systeem, leidt er toe dat veel talent verloren gaat. Er zijn zoveel hoogbegaafde jongeren die nooit een diploma halen, puur en alleen, omdat het systeem belangrijker is dan de ontwikkeling van een individu, en zij afgeserveerd worden omdat zij niet in staat zijn zich aan te passen aan het hokje waar zij in moeten passen. Hiervoor zou eenieder in dit land zich diep moeten schamen.

In plaats van te streven naar gelijkheid, zouden we ons als maatschappij moeten inzetten om te streven naar gelijkwaardigheid. Gelijkwaardigheid impliceert namelijk dat iedereen de kans krijgt om *zijn eigen*, unieke talenten en persoonlijkheid ten volle te ontplooiën. En niet dat iedereen hetzelfde is, aan het einde van de rit. Dat laatste is sowieso een onmogelijke opgave, omdat iedereen nu eenmaal anders is, en het onderwijssysteem veel minder invloed heeft op mensen dan de onderwijzers zelf plegen te denken. Wat mij betreft moeten we dat ook helemaal niet willen!

In plaats van de keuzevrijheid voor ouders in te perken, moet er meer vrijheid worden geboden. Vrijheid om te kiezen voor onderwijs dat past bij het kind. Onderwijs thuis, kan op veel manieren worden vormgegeven, en veel leren vindt niet plaats aan de hand van een plan. Een succesvol voorbeeld hiervan is Unschooling. Ik pleit dan ook voor een heel andere wetgeving, waarbij het leerrecht wordt verankerd, en de leerplicht wordt vrijgegeven. In het huidige voorstel zie ik veel eerder een beperking van de mogelijkheden, en dat is diep triest voor alle kinderen die juist heel veel baat hebben bij onderwijs op een andere manier dan binnen de muren van een schoolgebouw.